

ישעיהו פרק ב

מבוא

בפרק זה שלוש חטיבות:

[1] חזון אחרית הימים - העתיד הראוי.

[2] תוכחה על הגאים - ההווה המצוי.

[3] נבואה על יום ה' - הדרך הקשה בה נגיע מן המצוי אל הרצוי.

שאלה מכוונת למידה

מה מייחד את חזון אחרית הימים של ישעיהו?

חזון אחרית הימים

[פסוקים א-ד]

פרק ב נפתח בכותרת דומה לכותרת בפרק א.

בתחילת פרק א נאמר: "חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם"

בתחילת פרק ב נאמר: "הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על יהודה וירושלם"

המילים "חזה" (במשמעות "חזון") מורה שזוהי פתיחה לנבואה מרכזית בספר ישעיהו, כמו קודמתה בפרק א.

ישעיהו פרק ב

(א) הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על יהודה וירושלם:

(ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים, ונשא מגבעות, ונהרו אליו כל הגוים:

(ג) והלכו עמים רבים ואמרו:

לכו ונעלה אל הר ה',

וירנו מדרכיו

כי מציון תצא תורה

(ד) ונשפט בין הגוים

וכתתו חרבותם לאתים

לא ישא גוי אל גוי חרב

והוכיח לעמים רבים

והנייתיהם למזמרות

ולא ילמדו עוד מלחמה: פ

להבנת המושג 'אחרית הימים' במשמעות של עתיד קרוב או עתיד רחוק

ישעיהו פרק ב

(א) הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על יהודה וירושלם:

(ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים, ונשא מגבעות, ונהרו אליו כל הגוים:

רד"ק

והיה באחרית הימים - כל מקום שנאמר באחרית הימים הוא ימות המשיח.

דעת מקרא

באחרית הימים - הימים העתידיים.

רד"ק מפרש את הביטוי 'אחרית הימים' כמתייחס ל**עתיד הרחוק**. אך קיימת אפשרות פירוש נוספת. בתנ"ך מופיע ביטוי זה לעיתים במשמעות של **עתיד קרוב**, במשמעות: 'הימים העתידיים', וכך מביא גם פירוש 'דעת מקרא'. חשיבות הדברים היא בהקשר נבואת ישעיהו. לפי חז"ל, כוונת הנבואה הייתה לימי ישעיהו עצמו, רק משלא נתגשם, נדחה יישום החזון לעתיד מרוחק יותר:

סנהדרין צד ע"א

ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג.

תיאור מקומה של ירושלים, והר בית ה' באחרית הימים

1. בפסוקים ב-ד, ירושלים ובית המקדש מתוארים מה יהיה מקומם באחרית הימים, ולתיאור שלושה מאפיינים. השלם את הטבלה:

ירושלים באחרית הימים	ביסוס בכתוב (צטט)
א. ירושלים תהיה גבוהה מכל ההרים.	
ב. הגויים יחפצו בדבר ה' היוצא מבית ה' שבירושלים.	
ג. מן המקדש יצא שלום עולמי המכונן על משפט צדק.	

רש"י, ישעיהו ב, ב

ונהרו - יתקבצו ימשכו אליו כנהרות.

מלבי"ם, ישעיהו ב, ב

ונהרו - ימשכו אליו כנהר המושך. וימליץ¹ (וימשיל), שהגם שיהיה המקום גבוה מאד ימשכו אליו מרוב חשקם כנהר הנמשך בטבעו אל מקום נמוך.

שאלה מתוך בגרות חורף תשע"ה

2. עיין בפסוקים א-ג ובפירוש רש"י והמלבי"ם על פסוק ב, וענה:

- א. כתוב הסבר אחד לדימוי שבמילה "ונהרו" בפסוק ב, וכתוב מה הוא בא לבטא.
- ב. לשם מה ינהרו הגויים לירושלים? הסבר בלשונך.

¹ המלבי"ם משתמש בפירוש פעמים רבות (85 פעם) בפועל "ימליץ", שמשמעותו "ימשיל", מלשון "משל ומליצה". לאחר המילה ימליץ לרוב המלבי"ם יבאר את המשל הנזכר בפסוק שהוא פירש.

מה בין ירושלים ובית המקדש בפרק א, לתיאור בפרק ב?

3. ירושלים ובית המקדש מתוארים גם בנבואת ישעיהו בפרק א' וגם בנבואת ישעיהו בפרק ב', אולם הבדל תהומי יש בין שני התיאורים הללו. תאר בלשונך ובהרחבה את מאפייניה של ירושלים ובית המקדש לפי כל פרק.

☒ השוואה לתיאור המקדש בספר דברים

בית המקדש כמרכז הצדק של עם ישראל מופיע בספר דברים ומורחב כאן למרכז הצדק העולמי. ההשוואה מקנה את ההכרה כי הצדק של עם ישראל יהפוך ברבות הימים להיות הצדק של העולם כולו:

חזון הר בית ה' - לכל העמים על פי ישעיהו פרק ב	המקום אשר יבחר ה' - רק לעם ישראל על פי דברים פרקים טז-יז
עולים להר "לכו ונעלה אל הר ה'"	עולים להר "ועלית אל המקום אשר יבחר ה'"
עולים למשפט: כל הגויים "ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים"	עולים למשפט: בני ישראל "דברי ריבת בשעריך ודרשת והגידו לך את דבר המשפט"
מקבלים הוראות כיצד לפתור הסכסוך: "וירנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה"	מקבלים הוראות כיצד לפתור הסכסוך: ושמרת לעשות ככל אשר ירוף: על פי התורה אשר ירוף"

פסוק ד: "וכתתו חרבותם לאתים..."

ישעיהו ב, ד	יואל ד, י
וכתתו חרבותם לאתים וחנויותיהם למזמרות	פתו אתיכם לחרבות ומזמרותיכם לרמחים

4. עיין בישעיהו פסוק ד, וענה:

א. הסבר בלשונך את הנבואה "וכתתו חרבותם לאתים, וחנויותיהם למזמרות".

ב. מה בין נבואת ישעיהו לנבואת יואל?

ישעיהו ב, ד	
ושפט בין הגוים	והוכיח לעמים רבים
וכתתו חרבותם לאתים	וחנויותיהם למזמרות
לא ישא גוי אל גוי חרב	ולא ילמדו עוד מלחמה:

רד"ק ישעיהו ב, ד

ושפט - השופט הוא מלך המשיח... אמר כי אם יהיה בין גוי לגוי מלחמה או תביעות ביניהם, יבאו למשפט לפני מלך המשיח שיהא אדון כל העמים, והוא יוכיח לכם ויאמר למי שימצא בו העול, ישר המעוות לבעל דינך. ומפני זה לא תהיה מלחמה בין עם לעם, כי הוא ישלים ביניהם, ולא יצטרכו לכלי מלחמה, וכתתו אותם לעשות מהם כלי לעבודת האדמה.

שאלה מתוך בגרות קיץ תשע"ה

5. עיין בפסוק ד ובדברי הרד"ק. לפי הרד"ק, מה הקשר בין "ושפט בין הגוים" לבין "וכתתו חרבותם לאתים"?

☒ מרכזיותו של עם ישראל בעיני הגויים לעתיד לבוא

ישנן נבואות נוספות המתארות את ההשפעה שתהיה בעתיד לעם ישראל ולבית המקדש בירושלים, על העולם כולו. כדוגמת: זכריה וישעיהו המתנבאים על בואם של הגויים לירושלים:

☒ זכריה פרק ח

(כ) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיֵּשְׁבִי עָרִים רַבּוֹת:
 (כא) וְהִלְכוּ יֹשְׁבֵי אַחַת אֶל אַחַת לֵאמֹר נִלְכָּה הַלּוֹךְ לַחֲלוֹת אֶת פְּנֵי ה' וּלְבַקֵּשׁ אֶת ה' צְבָאוֹת אֲלֵכֶּה גַם אֲנִי:
 (כב) וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת ה' צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת פְּנֵי ה': ס

☒ ישעיהו נו, ז

והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי
כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים:

כמו כן, הרעיון שבית המקדש מיועד גם לגויים מופיע בעוד מקומות, כגון בתפילת שלמה, אבל שם ביה"ק הוא מוקד תפילה. ובפרקנו הוא מוקד תורה ומשפט:

☒ תפילת שלמה - מלכים א פרק ח

(מא) וגם אל הנכרי אשר לא מעמדו ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך:
 (מב) כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרעך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה:
 (מג) אתה תשמע השמים מכוון שבתך ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי
 למען ידעו כל עמי הארץ את שמך ליראה אתך כעמדו ישראל ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה אשר בניתי:

☒ הסבת כלי עבודה לכלי מלחמה - ולהפך

ישעיהו ניבא על הסבת כלי מלחמה לכלי עבודה כסימן לשלום.

בספר שמואל נזכר חשש הפוך של הפלישתים שבני ישראל יהפכו את כלי העבודה לכלי מלחמה:

☒ שמואל א פרק יג

(ט) וחרש לא ימצא בכל ארץ ישראל כי אמר אמרו פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית:
 (כ) ויגדו כל ישראל הפלשתים ללטוש איש את מחרשתו ואת קרדמו ואת מחרשתו:

גם הנביא יואל ניבא על הפיכת כלי עבודה לכלי מלחמה, בשעה שיעלו גויים להילחם על ירושלים:

יואל פרק ד

(ט) קראו זאת בגוים קדשו מלחמה העירו הגבורים יגשו יעלו כל אנשי המלחמה:
 (י) פתו אתיכם לחרבות ומזמרתים לרמחים החלש יאמר גבור אני:

○ התוכחה על הגאווה ותוצאותיה

[פסוקים ה-יא]

<p>○ ישעיהו פרק ב</p> <p>(ה) בית יעקב לכו ונלכה באור ה':</p> <p>(ו) כי נטשתה עמך בית יעקב ועננים כפלשתים, ובילדי נכרים ישפיקו: ואין קצה לאצרתיו ואין קצה למרִבְתִּיו: למעשה נדיו שתחוו, לאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶצְבְּעֹתָיו: ואל תשא להם: והטמן בעפר ומִהֲדַר גָּאֹו: ושח רום אֲנָשִׁים</p>	<p>(ה) בית יעקב לכו ונלכה באור ה':</p> <p>(ו) כי נטשתה עמך בית יעקב ועננים כפלשתים, ובילדי נכרים ישפיקו: ואין קצה לאצרתיו ואין קצה למרִבְתִּיו: למעשה נדיו שתחוו, לאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶצְבְּעֹתָיו: ואל תשא להם: והטמן בעפר ומִהֲדַר גָּאֹו: ושח רום אֲנָשִׁים</p> <p>(ז) ותמלא ארצו כסף וזהב ותמלא ארצו סוסים</p> <p>(ח) ותמלא ארצו אֱלִילִים</p> <p>(ט) וישח אדם וישפל איש</p> <p>(י) בוא בצור מפני פחד ה'</p> <p>(יא) עיני גבהות אדם שפל ונשגב ה' לבדו ביום ההוא:</p>
--	--

○ **רש"י ישעיהו ב, ו**

כי נטשתה עמך בית יעקב - הנביא מיסב הדיבור אל השכינה, ואומר כי עד הנה עזבת את עמך בשביל עוונם. ד"א: הנביא מוכיחן ואמר להם כן, כי נטשתה עמך בית יעקב וכו' עזבת את מעשה הטוב אשר על ידו נהיית לעם.

6. בפסוק ו ישעיהו אומר "כי נטשתה עמך בית יעקב", הסבר אמירה זו לפי שני הפירושים ברש"י? לפי כל פירוש, ציין למי היא מופנית.

○ **ישעיהו ב, ו**

...כי מלאו מקדם, ועננים כפלשתים, ובילדי נכרים ישפיקו.

○ **רש"י**

כי מלאו מקדם - נתמלאו צבאותם ממעשי ארמים, שהיו יושבים במזרח שהיו מכשפים ומשתמשים בשם עכו"ם. ובילדי נכרים ישפיקו - בועלים בנות עכו"ם ומתערבים בהם ויולדות להם ילדים.

7. בפסוק ו ישעיהו מוכיח את ישראל. באר את התוכחה לפי רש"י.

א. באילו שני חטאים הוא מאשים אותם?

ב. ממי עם ישראל לומד איך להתנהג?

○ ההנגדה שבין העתיד הוורוד להווה הקודר

"בית יעקב לכו ונלכה באור ה'". הנביא פונה לעם הנרגש מגודל החזון, ומיד שב ומזכיר לעם את חומרת מצבו הנוכחי - כי נטשתה עמך בית יעקב - החזון לא יוכל להתממש כאשר אתם, העם בציון, שקועים בדרכי הגויים במקום לשמש אור לגויים. בפסוקים ה-ו ישעיהו מוכיח את העם על מצבו הקודר בהווה, והוא עושה שימוש באותם ביטויים שבהם הוא עשה בתחילת הנבואה, בפסוק ג, כשהוא תיאר את העתיד הוורוד של העולם. המלבי"ם מבאר את ההנגדה בין העתיד להווה.

פסוקים ה-ו הווה	פסוק ג עתיד
[ישעיהו אומר לישראל:] בית יעקב לכו ונלכה באור ה'	והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב
כי נטשתה עמך בית יעקב כי מלאו מקדם וענגים כפלטשתים...	וירנו מדרך כיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם

○ מלבי"ם ישעיהו ב, א

הדבר אשר חזה - בתחילת הסימן (הפרק) יספר איך באחרית הימים כל העמים ילכו בשם ה'. ומן הסיפור הזה התעורר לקרוא לבית יעקב שילמדו מוסר ממה שיעשו העמים, וילכו תכף באור ה'. אולם כרגע התבהל מחזונו מצב בני דורו, שהם לומדים תענועי העכו"ם והבליהם, וינבא עליהם תוכחה ועונש.

שאלה מתוך בגרות קיץ תשע"ה

8. פסוקים ב-ג מתארים יחסים בין ישראל לעמים כפי שיהיו באחרית הימים, ופסוקים ה-ו מתארים יחסים בין ישראל לעמים כפי שהיו בימי ישעיהו. לפי המלבי"ם, מהו השינוי שיתרחש באחרית הימים? (פרט את ההנגדה).

○ חטאי בית יעקב, וממה הם נגרמים?

○ ישעיהו פרק ב

- (ז) ותמלא ארצו כסף וזהב
- ותמלא ארצו סוסים
- (ח) ותמלא ארצו אלילים

- ואין קצה לאצרתיו
- ואין קצה למרבתיו:
- למעשה ידיו ישתחוו, לאשר עשו אצבעתיו:

○ רד"ק ישעיהו ב, ז

אמר כאשר נתמלאה ארצו כסף וזהב וסוסים עד שאין סוף לאוצרותיו ולמרכבותיו, אז נמלאה ארצו אלילים, כמו שאמר "וישמון ויבעט" (דברים לב, טו), ואמר: "ויכסף הרביתי לה וזהב עשו לבצעל" (הושע ב, ט) וזה היה בימי שלמה שהיתה ארץ ישראל מלאה כסף וזהב, ובימות שלמה החלו לעשותם ולעבוד להם.

9. עיין בפסוקים ז-ח, ובדברי הרד"ק, וענה:

- א. פרט את רשימת החטאים שזכרים בפסוקים ז-ח?
- ב. לפי הרד"ק, מהו מביא את האדם לעבוד עבודה זרה?
- ג. מה הן שתי הדוגמאות שעליהן מבסס הרד"ק את דבריו?
- ד. עיין בסוף פסוק ח, והסבר מהי התכונה הנפשית שמובילה את האדם לעבודה זרה.
- ה. פסוקים ז-ח, הסבר את התהליך השלם שמוביל את האדם לעבודה זרה.

○ ישעיהו רומז בנבואתו לפרשת המלך

מלכות שלמה המלך מלכים א, פרקים י-יא	פרשת דיני המלך דברים יז, טז-יז	תוכחת ישעיהו ישעיהו ב, ז-ט
<p>ויתן המלך את הכסף בירושלם כֶּאֱבָנִים ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות... נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים</p>	<p>רק לא ירבה לו סוסים... ולא ירבה לו נשים וְכֶסֶף וְזָהָב לא ירבה לו מאד לבלתי רום לבבו מאחיו</p>	<p>ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאצרתיו ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרכבתיו: ותמלא ארצו אלילים למעשה ידיו ישתחוו, לאשר עשו אצבעתיו: ושח רום אנשים</p>

10. ישעיהו מפרט רשימה של חטאים שמובילה בסופו של דבר לעבודה זרה. כדי להוכיח את טענתו הוא רומז בנבואתו למלכים - באופן כללי, ולמלך שלמה - באופן פרטי.
א. מה הביסוס בכתוב שישעיהו רמז בדבריו למלכים באופן כללי, ולמלך שלמה באופן פרטי?
ב. מדוע ישעיהו בפסוקים אלו רומז דווקא לפרשת המלך, ולחטאי שלמה - גדול המלכים?

○ חטאו של עוזיהו המלך

דברי הימים ב, כו
<p>(טז) וְכַחֲזָקְתוֹ גָבַהּ לְבוֹ עַד לְהַשְׁחִית וַיִּמְעַל בְּה' אֱלֹהָיו וַיָּבֵא אֶל הַיֵּכָל ה' לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקְּטָרֶת: (יז) וַיָּבֵא אַחֲרָיו עֲזָרְיָהוּ הַכֹּהֵן וַעֲמֹו כֹּהֲנִים לְה' שְׂמוֹנִים בְּנֵי חֵיל: (יח) וַיַּעֲמָדוּ עַל עֲזָרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא לָךְ עֲזָרְיָהוּ לְהַקְטִיר לְה' כִּי לַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן הַמְּקַדְּשִׁים לְהַקְטִיר צֵא מִן הַמְּקַדֵּשׁ כִּי מַעֲלַת וְלֹא לָךְ לְכָבוֹד מֵה' אֱלֹהִים: (יט) וַיִּזְעַף עֲזָרְיָהוּ וַיִּבְגְּדוּ מִקְטָרֶת לְהַקְטִיר וַיִּבְזְעֵפוּ עִם הַכֹּהֲנִים וַהֲצַרְעַת זָרְחָה בְּמִצְחוֹ לַפְּנֵי הַכֹּהֲנִים בְּבֵית ה' מַעַל לְמִזְבֵּחַ הַקְּטָרֶת: (כ) וַיִּפֹּן אֶלָּיו עֲזָרְיָהוּ כַּחַן הָרֹאשׁ וְכָל הַכֹּהֲנִים וַהֲנִיחָהּ הוּא מִצָּרַע בְּמִצְחוֹ וַיִּבְהַלּוּהוּ מִשָּׁם וְגַם הוּא נִדְחָף לְצֵאת כִּי נִגְעוּ ה':</p>

11. עיין בפסוקים מדברי הימים ב פרק כו, פסוקים טז-כ, וענה:
א. תאר בלשונך את האירוע המתואר בפסוקים אלו?
ב. כיצד האירוע המתואר בפסוקים אלו, יש בו בכדי להוכיח את הטענה של ישעיהו בפרק ב פסוקים ז-ט? בסס את תשובתך על הכתוב.

○ סיכום הפסוקים וקישור ליחידת הפסוקים הבאה

אימוץ האלילות ותרבות השלטון של הגויים הביא את בית יעקב לגבהות הלב ולהשחתת המידות. התיקון יבוא באמצעות התערבות אלוהית שתשפיל את מעמדו של האדם הגאה, ביום ה', כפי שיורחב בהמשך הנבואה.

○ יום ה' - בו תוסר גאוות האדם

[פסוקים יב-כב]

המושג **יום ה'** מובא בדרך כלל כמתאר את התקופה שתביא לאחרית הימים. משמעות המושג יום ה' קשורה למושג **קרבת ה'**, וכולל בתוכו משמעויות מנוגדות. ניתן למצוא בתנ"ך -
 נבואות בהן **יום ה'** מבטא יום שיביא פורענות על **ישראל** (יואל א', טו; יחזקאל י"ג, ה ועוד)
 ונבואות בהן **יום ה'** מופיע כיום בו הפורענות תגיע על **הגויים** (יואל ד', יד; עובדיה א', טו ועוד).
 ניתן להסביר את הביטויים המנוגדים הללו מתוך הבנת מושג 'קרבת ה'. קרבה זו נובעת מהשגחה גלויה יותר, משכר ועונש גלויים וברורים, ומכאן גם הפורענות לחוטאים (בין אם אלה גויים ובין אם אלה ישראל) וברכה לצדיקים.
 תכליתו של **יום ה'** **בישעיהו** היא בעיקר **בביטול הגאווה האנושית ובהכרת ה'.**

○ ישעיהו פרק ב

(יב) **כי יום לה' צבאות, על כל גאה ורם ועל כל נשא ושלל:**

(יג) **ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנשאים, ועל כל אלוני הבשן:**

(יד) **ועל כל ההרים הרמים, ועל כל הגבעות הנשאיות:**

(טו) **ועל כל מגדל גבה, ועל כל חומה בצורה:**

(טז) **ועל כל אגנות רשיש, ועל כל שכיות החמדה:**

(יז) **ושח גבהות האדם, ושלל רום אנשים, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא:**

(יח) **והאלילים כליל יחלף:**

(יט) **ובאו במערות צרים ובמחלות עפר, מפני פחד ה' ומקדר גאוונו בקומו לערץ הארץ:**

(כ) **ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו אשר עשו לו להשתחות, לחפר פרות ולעטלפים²:**

(כא) **לבוא בנקרות הצרים ובסעפי הסלעים, מפני פחד ה' ומקדר גאוונו בקומו לערץ הארץ:**

(כב) **חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, כי במה נחשב הוא: פ**

○ פסוק יב

○ רד"ק, ישעיהו ב, יב

ואמר "כי יום לה' צבאות, על כל גאה ורם ועל כל נשא ושלל" - אותו היום יהיה לה' כי הכל יכירו במלכותו, ושלל כמו וישלל (יושפל).

12. מה הקושי בפסוק ב' במילה "ושלל"? וכיצד הרד"ק מיישב קושי זה?

² "לקח פרות" - לפי רש"י הכוונה למילה אחת ולבעלי החיים ששמו "חפרפרות". לפי ליברמן "חפר פירות" הוא כינוי לבעל חיים שמחפש פירות והכוונה לעטלף הפירות, ואילו העטלפים המוזכרים בהמשך הפסוק הם עטלפי החרקים. שניהם חיים במערות. ומשמעות הפסוק שביום ה', האדם ישליך את האלילים אשר עשה למערות ששם מצויים העטלפים שהם בעלי החיים הבזויים ביותר.

○ פסוקים יב-יז

13. עיין בפסוקים יב-יז, וענה :

- א. מה המשותף לכל הפרטים הנזכרים בפסוקים בפסוקים יג-טז?
- ב. כיצד הפרטים המוזכרים בפסוקים יג-טז קשורים לפסוק יב?
- ג. גם בפסוק יב וגם בפסוק יז מתאר הנביא מה יעלה בגורלם של כל גבאי הלב בעתיד - ביום ה'. פרט מה יעלה בגורלם? ובסס את תשובתך על כתוב.

○ פסוקים יז-כא

14. בפסוקים יז-כא, ישעיהו מתאר שלושה דברים מרכזיים שיקרו ביום ה', הסבר אותם בלשונך :

בלשונך	בלשון המקרא
	(יז) וְשַׁח גְּבַהוֹת הָאָדָם, וְשָׁפַל רוּם אַנְשִׁים, וְנִשְׁגַּב ה' לְבָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא :
	(יח) וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יִחַלֵּף : (כ) בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כֶסֶפוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זָהָבוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת, לְחַפֵּר פְּרוֹת וְלַעֲטֹלְפִים :
	(יט) וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צָרִים וּבְמַחְלוֹת עֶפֶר, מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעֶרְץ הָאֲרֶץ : (כא) לְבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצָּרִים וּבְסַעֲפֵי הַסְּלָעִים, מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעֶרְץ הָאֲרֶץ :

○ מה למעלה ומה למטה ?

אחד הדברים הייחודיים בחלק השלישי של הפרק הם רשימת הביטויים שעניינם **גובה ועליה**, ואלו שעניינם **שפלות וירידה**, וכן לפעלים מן השרש נ,ש,א. כיצד מרמזים הביטויים הנ"ל להבנת הרעיון המרכזי בפרק? תיאור מקומו של כל 'גאה ורם' וכל 'נשא ושפלי' מפסוק יג עד פסוק כא, הולך ויורד מגבאי שמים לתחתיות הארץ: מן איתני הטבע - ארזי הלבנון ואלוני הבשן, ההרים הרמים, להישגי הציביליזציה האנושית - המגדלים הגבוהים והחומות הבעורות, עד לאניות שבים. תיאור זה ממחיש את הרעיון המרכזי שביחידה, בה מתבררת הפרופורציה האמיתית של האדם ופחדו מפני ה' וגדולתו. ההבדל בין מה שמתואר בפסוקים יב-טז לבין מה שמתואר בפסוקים יז-כא הוא הניגוד בין נשגבות ה' - ונשגב ה' לבדו ביום ההוא (משפט חוזר) - לבין גבהות האדם שתיחשף בשיפלותה ואף מעבר לכך, תתחפר מתחת לאדמה מפני פחד ה': "לְבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצָּרִים וּבְסַעֲפֵי הַסְּלָעִים". כל איתני הטבע, המסמלים את החוסן בעיני האדם, וכל המעוזים שמקנים לאדם תחושת ביטחון וגאווה, יושפלו.

○ סיכום היחידה כולה

- חזון אחרית הימים ניצב כאידיאל אליו נושא הנביא את עיניו ואליו הוא מכוון את עם ישראל - זהו יעד אליו יכול להגיע עם ישראל **מתוך הכרה בה' ובתורתו**, הכרה בירושלים ומקום המקדש כמוקד למשפט ולשלום בינלאומי. אבל החזון הזה רחוק, משום שעם ישראל שקוע בתרבות זרה של אלילות - במקום להיות אור לגויים הוא מושפע מהם. **במקום לסגוד לאלוקים הוא סוגד לעושר ולמעשי ידיו**. האלילות מסמלת את גאוות האדם בהישגיו החומריים.
- מכאן שהדרך לאחרית הימים עוברת דרך יום ה' שהוא יום דין קשה. ויגיע למסקנה שכל אלה הבל ושקר, ושהוא אינו השולט אלא הנשלט, **ורק ה' לבדו נשגב מעל לכל**, רק אז יוכל חזון אחרית הימים להתגשם.
- המילים המנחות בפרק - מילים של גובה ושפלות, שוזרות את כל חלקי הנבואה, ומעידות על התנועה האפשרית למעלה ולמטה בהתאם **לבחירת האדם**.
- בפרק זה נמצא ניגוד בולט וחד, בין החזון הגדול לבין המציאות בה אנו נמצאים, הנביא מציב את החזון כאתגר ומתאר את הדרך להגיע אליו **מתוך הכרה בגדלות ה' או מתוך פחד מיום ה'**.
- העמדת שתי האפשרויות לבחירה הופיעה גם בפרק א', שם תוארה המציאות שה' דורש לתקנה. אם האדם יתקנה - מה טוב. ואם לא - היא תתוקן בעתיד על ידי ה', בדרך של יסורים. לאדם יש בחירה ולפיכך קורא הנביא בפסוק האחרון של הפרק: **"חֲדְלוּ לְכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי בְמָה נִחְשָׁב הוּא"** (ב, כב)